

Az alászállás paradoxona

Lekció: Ézs 62,1-5/Textus: Jn 3,22-30

2015. február 15.

„Kicsoda Jézus? Ki vagyok én?” címmel sorozatot kezdtünk az önismeretről és istenismeretről. Mondhatjuk, hogy önismereti sorozatot, hiszen ez ma a húzó téma, de azonnal hozzá is tettük, önismeret nem létezik istenismeret nélkül. Ugyanakkor, ha valaki azzal érkezne, hogy nekem istenismeretre van szükségem, de magammal teljesen rendben vagyok, ugyanúgy találkoznia kell a valóság másik oldalával: Istent nem ismerheted meg úgy, hogy nem szembesülnél egyre mélyebben önmagad valóságával.

A világ, amelyben élünk, telis-tele az önismeret témájával. Könyvek, kurzusok, tréningek, csoportok, módszerek ajánlják az önismeret kincseit. Egy részük szekuláris, más részük spirituális, bár nem keresztény értelemben. Mintha egyre jobban megérezné az ember, hogy önmagát meghaladó, azaz transzcendens valóság nélkül nehéz magát megértenie, megismernie, elhelyeznie a világban. Itt az ideje tehát, hogy lássuk, milyen gazdagság van előttünk Isten ígében és a keresztény lelkiiség gazdag történetében önismeretünkre nézve.

A célunk nem önismeret és – ha már máshogy nem megy – istenismeret szerzése. Hiszen mire lenne az az önismeret? Mit szeretnél vele kezdeni? Rendben, kell hozzá istenismeret is, de te mégiscsak az önismerettel szeretnél valamit kezdeni, nem? Látnod, már elcsúsztál... Tényleg, minek neked az önismeret? Vagy minek nekünk az istenismeret? Azzal mit szeretnénk kezdeni? A probléma ugyanaz: mi akarunk valamit kézbe venni, valamit uralni, valamit használni. De itt egészen másról van szó, hiszen a mély isten- és önismeret *személyes ismeret*. A személyes ismeret pedig nem valami, amit használunk, hanem szeretet, amiben benne élünk, és amely formál, változtat. A célunk tehát, hogy változzunk, bibliai szóval növekedjünk, érettebbé, egészsébbé legyünk, mint Isten alkotásai.

Keresztelő János és Jézus egymás iránti viszonyulása alapján ma az isten- és önismeretben való elmélyülés, a növekedés hogyanjáról esik szó. Múlt héten azt láttuk, hogyan határozza meg Keresztelő János önmagát, szolgálatának csúcán, ma pedig az áll előttünk, hogyan változik, hogyan növekedik az ember. Keresztelő János szolgálata még tart, Jézusé pedig már elkezdődött. Ezen a ponton mindketten hirdetik Isten ígését, mindkettőjüket követik tanítványok, és mindketten keresztelnek (ill. Jézusnak csak a tanítványai, amint a Jn. 4.2 pontosítja a 3.22-ben írtakat). Mindeközben János szolgálata leszállóban van, Jézusé pedig kibontakozóban. Amint az egyik János tanítvány nem kis keserűséggel meg is jegyzi: „*Mester, aki veled volt a Jordánon túl, akiről te bizonyosságot tettél, íme, az keresztel, és mindenki őhozá megy.*” Ez az a helyzet, amelyben elhangzik majd János nagy vallomása Jézusra és önmagára nézve: „*Neki növekednie kell, nekem pedig kisebbé lennem.*”

Évszázadok óta ez a keresztény lelkiesség egyik meghatározó gondolata. Mit jelent növekedni az isten- és önismeretben? Hogyan változunk, hogyan formálódunk? Jézusnak növekednie kell, nekem pedig kisebbé lennem. A válasz egy nagy paradoxont állít elénk: a növekedés útja a kisebbé létele, az alászállás útja.

Lássuk hát, hogy 1. Miért idegen ez az út? 2. Miért szükséges ez az út? 3. Mi vár ránk az alászállás útján?

I. Miért idegen ez az út?

Képzeld magad elé egy gyönyörű, gótikus katedrális. Próbáld felidézni, milyen érzés egy ilyen hatalmas katedrálisba belépni, lassan előre menni, a közepénél megállni, és felnézni az oszlopokra, a csúcsívekre. Lenyűgöző. Az ember elveszett egy ilyen gyönyörű és fenséges épületben – és ez fontos volt a katedrális megálmodóinak. Pontosan kijelölte az ember helyét Isten világában. Isten hatalmas, mindent betölt, mindent körülvesz, és ehhez képest az ember egy kicsiny pont, aki átél valamit Isten szentségéből és dicsőségéből, amikor egy ilyen templomban imádkozik. A katedrális és az ember képe visszatükrözte azt, ahogyan a középkorban elképzelték az egész teremtet világot, az angyalokkal, mennyei lényekkel telített kozmoszt. Így találta meg a helyét, önmagát az ember Isten világában. Egy önmagánál sokkal hatalmasabb valóságban ismerte fel rendeltetését, fedezte fel önmagát.

Ma a katedrálisok jobbára üresek... Múzeummá, koncertteremmé lettek sok helyütt. Ezzel együtt megváltozott az isten- és emberkép. eltűnt a katedrális, és helyébe lépett az „én.” Ma az a feladat, hogy létrehozzuk önmagunkat. A ma emberének meg kell teremtenie önmagát, ki kell találni magát. Amint egy amerikai pszichoterapeuta fogalmaz: „*Saját magamé vagyok, tehát megtervezhetem és megalkothatom önmagam.*” (Virginia Satir, <http://www.wellnesscfe.hu/dieta/2012-01/Talald-ki-uj-onmagad/>) Nem katedrális építünk Isten dicsőségére, hanem az ént a magunkéra. A modern ember nem felismeri és magához öleli énjét, mintegy ajándékként, hanem létrehozza, kicsinosítja, és nagyvá teszi. Írja, és újraírja, és újraírja identitását. Egy ideig benne él, majd úgy érzi, cserére szorul, és igazít rajta, vagy cseréli. Gondold meg, mennyire tükörképe ennek az, ahogyan gyakran újraalkotjuk magunkat külső értelemben... A végeredmény, hogy észre sem vesszük, mennyire erős a nyomás, hogy önmagunkat hozzuk létre, önmagunkat találjuk ki újra és újra. Nem ezt keresik sokan az önismeretben? Nem arról szól az önismeret, hogy eszközt kapjak önmagam létrehozására? Nem azért olyan jól eladható, kurrens cikk ma az önismeret, mert úgy érezzük, hogy ebből tudjuk felépíteni magunkat? Azért kell ez nekünk, hogy végre legyünk valakik.

Ennek a hitnek – hiszen ez egy hit! – két alapvető megnyilvánulása lehetséges. Az egyik a tudatos azonosulás, azaz vannak „sikeresek”, akiknek bejön, hogy kitalálják és megteremtik magukat. Valamint vannak azok, akik aggódnak (gyakran nem tudatos ez), hogy ők nem találják magukat, nem tudnak előállni egy jó „design-nal”. Aggódsz, hogy lemaradsz a nagy én-építészeti versenyben. Ha ezt éled meg, ugyanazt hiszed, mint azok, akiket esetleg irigyszel, vagy éppen megvetsz, mert sikeresek ebben. Nem az a problémád, hogy nem tudod megteremteni magadat, hanem az, hogy elhitted, neked kell létrehozni azt, amit valaki már régen megszerzett neked ajándékba... Mire gondolkodsz?

Fontos, hogy önmagunkká legyünk, ez nem kérdés. Az, hogy minden ember egyedi, megismételhetetlen, értékes, éppen a keresztény hitből fakad. Hiszen Isten az ő képére

alkotta az embert, és ez adja az ember legmélyebben rejlő értékességét, egyediségét és különlegességét. Egy személyes Isten személyesen formált meg – éppen ezt hisszük. Hogy ne fakadna ebből az, hogy igenis önmagunkká kell lennünk? De vajon kitalálhatod-e magadat úgy, hogy teljesen egyedi légy? Miközben arra vagy ítélve, hogy abból építkezz, amiből mindenki más építkezik. A válasz: te magadat különösnek felépítheted ebben a világban, de az sohasem lesz igazi, egyedi valód. Csak a nagy, valóságosan transzcendens beáradása "talál ki minket", "hoz létre minket", valóságosan teremtő módon, összehasonlíthatatlanul kreatívabban, mint amit a mai „kreativitást/egyénieskedést” bálványozó extrém-individualista kultúra hoz létre. (Amikor már mindenki egyedi és extrém, akkor már senki sem az...) Mert az önismeret útja, önmagunk felismerésének és magunkhoz ölelésének az útja, éppen ellenkezője annak, amit gondolunk. Magunk kitalálása helyett önmagunk elengedése, önmagunk létrehozása helyett annak elfogadása, aki létrehoz bennünket. Az én légvára helyett a katedrális valóságos volta. Mert az én csak felülről születik meg. Mert az életet soha nem mi adjuk először, azt mindig ajándékba kapjuk és elfogadjuk. Csak az hoz létre, aki túl van rajtunk; csak az „talál ki” minket, aki alkotott bennünket. Ha valaki kreatív, teremtő, egyedül ő az; ne téveszd össze az élő Isten lehetét a kézműves termékekkel és egyedi cuccokkal. Ezért olvassuk hát: „*Aki felülről jön, az felette van mindenkinek. Aki a földről való, földi az, és földiekről szól.*” (v.31).

II. Miért szükséges az alászállás útja?

Az alászállás útja idegen a mai kultúrában, de szükséges. Próbáljuk meg feltárni, hogy miért szükséges formáltatásunkban, és hogyan kapcsolódik ahhoz, ahogy önismeretünkben és istenismeretünkben előrehaladva növekedünk.

Keresztelő János azzal találja magát szembe, hogy befolyása csökken, tanítványainak egy része – éppen az ő tanúságtétele alapján – Jézus követőjévé lesz. Ő azonban ebben a helyzetben azt vallja meg, hogy Jézusnak növekednie kell, neki pedig kisebbé lennie. Mi teszi képessé ennek megfogalmazására?

Amikor tanítványai panaszkodnak, hogy „*mindenki őhosszá megy*” (Jézushoz), Keresztelő János így felel: „*Semmit sem szerezhet az ember, ha nem a mennyből adatott meg neki.*” Ez János másik kulcsfontosságú vallomása. Benne van a bibliai hit az egész Szentírás végigvonuló nagy meggyőződése: Isten szuverén Úr. Ő az, aki ad, és ő az aki elvesz. Hiába akarjuk, ha ő nem adja; és amit ő megad, azt kegyelméből adja. Nem a bibliai tan a nagy kérdés, hanem az, hogy mit jelent az itt és most nekem. És Keresztelő János ezt tudja, az istenismeret és önismeret szépen egybeölelkezik nála. A teológia élővé lesz; az élő, valóságos helyzetet a teológia interpretálja: „*Semmit sem szerezhet az ember, ha nem a mennyből adatott meg neki.*” Azaz: miért panaszkodtok, mit versengtek és irigykedtek? – mondja az övéinek. Nem látjátok, hogy azért mennek Jézushoz a tömegek, mert Isten ezt így rendezte? Nem értitek, hogy azért száll alá az én szolgálatom, mert a mennyből ez adatott? Nem értitek – és ez minden isten- és önismeret kulcsa – hogy az életünk valaki sokkal nagyobb kezében és hatalmában van, és nem a miénkben? János nem akar Isten lenni... Nem akar más lenni, több lenni; elégedett azzal, amit Isten rendelt neki. És ez most a kisebbé létele ideje. Ez adatott a mennyből.

Az isten- és önismeretben való növekedés, a mély változás és formáltatás hosszas folyamat életünkben. Hasonlíthatjuk egy gyümölcsfa növekedéséhez, amelynek időre van szüksége ahhoz, hogy termőre forduljon és gyümölcsöt hozzon. De az időn túl megfelelő környezet is szükséges: jó föld, víz, napsütés. Hasonlóan, ahhoz, hogy az önismeret

felülről való ajándéka megérjen bennünk, a növekedés feltétele, környezete az a nagy lelki igazság, amelyről János vall. Ha ez az igazság a miénk, ha meghatároz bennünket, napról napra, hétről hétre, évről évre, akkor adott a környezet az alászállásban való növekedés magunkhoz öleléséhez.

Mert kisebbé létel, alászállás volt, van, és lesz mindannyiunk életében. Amikor valaki melléd áll és mondja – vagy akár te magad suttogod magadnak - nem látod, hogy nem előre haladsz, hanem visszafelé? Alászállsz, kisebbé leszel, korlátoztatsz, bezárulsz. Növekedni szeretnél, kiteljesedni, de e helyett összeszorítottatsz. Elvételik az egészséged, elvételik az üzleted, elvételik egy kapcsolatod, elvételik valami, amihez ragaszkodunk. Másnak meg adatik, más meg szárnyal és növekszik. Mi történik ilyenkor, az összeszorítottság, a bezártság korlátai között? A lehetőségünk János bölcsessége: Uram, értem, hogy semmit sem szerezhetek vagy tarthatok meg, ha nem felülről adatott meg nekem. Ez fájdalmas. Fájdalmas, de gyümölcsöző. Mert itt születik az isten- és önismeret. Itt tanulunk meg Istenhez kiáltani – és itt ismerjük el emberi, teremtmény voltunk korlátait. Itt szembesülünk büszkeségünkkel és szeretetlenségünkkel, és itt ragyog fel Isten mindezek ellenére bennünket körülvevő türelme és kegyelme. Itt ismerjük meg őt, mint szuverén Urat, és itt öleljük magunkhoz igaz valónkat, mint törékeny cserépedényt. És mindez növekedés. Ha harcolok ellene és lázadok, mert nem lehetek kisebbé!, egyre kisebbé, egyre üresebbé leszek; ha megtörök, és végül Isten kezébe engedem magam, egyre magasabbra emelkedem. Tehát önismeret és istenismeret, valamint mély személyiségváltozás akkor születik a kisebbé létel idején, ha tudom, semmit sem szerezhetsz az ember, ha a mennyből nem adatott meg neki.

Az alászállásnak még két vonatkozására kívánok rámutatni. Az egyik, hogy a fenti „kényszerű alászállás” mellett helye van az „önkéntes alászállásnak” is. Amikor magadat fordítod a kisebbé létel irányába. Amikor magad adsz fel élvezetből, bőséges életből, hatalomból, népszerűségből, azért, hogy a magad által létrehívott korlátok között találkozz Istennel és önmagaddal. Mi történik, ha ezt elengedem? Ha nem így élek tovább? Ha erről lemondok? Bár megtehetném, hogy a több, nagyobb felé haladjak, hogy nagyobbá legyek, de azért, hogy közelebb kerüljek Istenhez és jobban megismerjem magamat, lemondok erről. Beérem a kevesebbbe, a kisebbbe, a jelentéktelenebbbe.

Az alászállásnak egy másik, lelki-spirituális vonatkozása, amikor nem a külső körülményeinkben, hanem benső valóságunkban szállunk alá, amikor önmagunk előtt leszünk kisebbek, sőt, nyomorultak. Benner írja: *„Ahhoz, hogy az önismeretnek valóságos átformáló ereje legyen számunkra, az éniük korábban elutasított részeit is fel kell fedeznünk és el kell fogadnunk.”* (Az önismeret ajándéka, 58). Hadd idézzem újra, milyen illusztrációját hozza annak, amikor tagadjuk éniük negatív oldalait, azaz nem állunk készen alászállni igazi valónkba, kisebbé lenni – a magunk szemében. *„Ha például kizárólag az erős, kompetens éniemet ismerem el, a gyenge, bizonytalan éniemet pedig nem vagyok képes elfogadni, akkor tulajdonképpen arra kényszerítem magam, hogy hazugságban éljek. Kénytelen vagyok erősnek és kompetensnek tettetni magam... Hasonlóképpen, ha nem vállalom a szembenézést éniem hazugságra hajlamos részével, hamis illúziókat táplálok a becsületességemet illetően. Ha a büszke éniemet nem vagyok hajlandó figyelembe venni, szerénységgel áltatom magam.”* (58-59) Természetesen ezek felismeréséhez is idő kell. De boldog az az ember, akit Isten szeretete egyre jobban felszabadít arra, hogy ne hárítsa a maga negatív oldalát! Kisebbé lehetsz így is, hiszen Isten szeretete az a hatalmas kontextus, amelyben ott van a múltunk, jelenünk és jövőnk, amelyben ott van a napos és árnyékos, a dicsőséges és a szégyenteli.

III. Mi vár ránk az alászállás útján?

Hova vezet az alászállás, a kisebbé létele útja? Rendben, önismerethez és istenismerethez, mondd, de nem túl nagy-e az ár? Megfordulhat bennünk, hogy ez a reményvesztés útja. Aki úgy beszél, mint Keresztelő János (neki növekednie kell, nekem pedig kisebbé lennem), az valójában a csendes közönybe, a reménytelen megadásba, a kilátástalan ürességbe zuhan... Ezt a feltételezést összezúzza az, ahogyan Keresztelő János egy gyönyörű képből beszél arról az örömről, amit ezen az úton talált.

„*Akié a menyasszony, az a vőlegény, a vőlegény barátja pedig, aki ott áll, és hallja őt, ujjongva örül a vőlegény hangjának: ez az örömöm lett teljessé. Neki növekednie kell, nekem pedig kisebbé lennem.*” Ujjongó öröm, ami teljessé lett. Ennek összefüggésében hangzik el János vallomása arról, hogy Krisztusnak növekednie kell, neki pedig alászállnia. Lehet, hogy nem ezt várod; lehet, hogy kételkedsz, de bizonyos, hogy ez János bizonyágtétele. Amikor pedig örömről van szó, nem az értelmünk beszél. Amikor János a vőlegény és a menyasszony egybekelésének örömét találja alkalmasnak arra, hogy a maga örömről beszéljen, akkor a szíve, a lény legmélye nyilvánul meg.

Mi a vőlegény barátjának öröme? A vőlegény barátjának örömét a korabeli zsidó szokások fényében így foglalja össze egy bibliamagyarázó: „*A nászszoba közelében tartózkodva 'hallotta a vőlegény hangját,' amikor az hírül adta, hogy a menyasszonyt érintetlen szűznek találta.*” (Farkasfalvy Dénes, Testté vált szó I., 119.) A szokás furcsa a mai korban, de ne vessük meg, sokkal inkább próbáljuk megragadni az örömet, amiről János beszél. Úgy látja magát, mint akinek öröme beteljesedett, hiszen azért jött, hogy Jézusra mutasson, az ő útját készítse. „*A Keresztelő örömét a Jézushoz tóduló hívek hite okozza: ez a hit teszi őket romlatlan szűzhöz hasonlóvá.*” – írja Farkasfalvy (119). Öröm mások örömében, öröm Isten munkájában, öröm abban, ahogyan Isten küldötte, a Fiú, és Isten népe egymásra talál. Ebben az örömben, ebben a beteljesedtségben találja magát az, aki kisebbé lesz. Mert az igazi öröm az, amely engedi, hogy kisebbé legyünk.

A kép azonban bennünket továbbvezet, túl János örömén. Hiszen ami Jánosnak közvetett öröm, a vőlegény és menyasszony egyteljesedése öröme, az nekünk közvetlen öröm. Mert ő a vőlegény barátja... de mi, Isten népe a vőlegény menyasszonya vagyunk. Ő annak örül, hogy a vőlegény és a menyasszony eggyé lett, valaki más öröme az övé, mi pedig abban örvendezhetünk, hogy itt van a vőlegény. És hogy mi köze ennek az alászálláshoz? Hallgassuk meg újra, hogyan jött el Isten, a vőlegény, népéhez, a menyasszonyhoz akkor, amikor az a mélységben volt:

Nem hallgathatok Sion miatt, nem nyughatom Jeruzsálem miatt, míg nem ragyog igazsága, mint a hajnalfény, és szabadulása, mint az égő fáklya. Látni fogják igazságodat a népek, dicsőségedet az összes királyok. Új nevet adnak neked, melyet az ÚR maga határoz meg. Ékes korona leszel az ÚR kezében, királyi fejdísz Istened tenyerén. Nem mondanak többé elhagyottnak, országodat sem mondják pusztaságnak, hanem úgy hívnak, hogy gyönyörűségem, országodat pedig úgy, hogy férjnél van. Mert gyönyörködik majd benned az ÚR, és országodnak ő lesz a férje. Mert ahogy az ifjú elveszi a hajadont, úgy vesz el téged, aki felépít; ahogy a vőlegény örül menyasszonyának, úgy örül majd neked Istened. (Ézs. 62.1-5)

Nos, Izrael mindig a nyomorúságban ismerte fel, hogy mennyire szüksége van az Úrra. Az Úr pedig mindig kész volt eljönni, hogy magához ölelje népét. Amikor alászállsz,

tudatosan engedve, vagy a körülmények által kényszerítve, vagy éppen csak bűnös oldalad nem tagadva - akkor ebben a beszorítottságban, ebben a sötét helyzetben a vőlegénnyel találkozol. Felismered, hogy ott van a bezártságban, a sötétségben, a fájdalomban, hogy amikor megérkezel, már várjon. Hiszen előre ment értünk a keresztre. Ő lett kisebbé, ő lett megvetetté, ő lett világ szemetjévé, ő lett bűnné értünk és helyettünk, hogy mindig ott várjon bennünket az önismeret pokolraszállásának mélységeiben. Hogy amikor megérkezünk, ne elvesszünk, hanem a vőlegénnyel találkozzunk. Aki értünk jön, aki magához ölel, aki felépít, aki gyönyörűvé tesz és gyönyörködik bennünk. Így dicsőítsük ma őt! ÁMEN!

Lovas András